

vání, které by kolegia požívala. Poukazuje přitom i na politické pozadí některých kolegií i na důvody, proč proti nim vystupoval zejména senát. Ale autor se již neodhodlal k hlubšímu — a také značně svěřelnému — řešení otázky, která se nám při četbě jeho knihy sama několikrát nímotděk nabízí, a to, jaké sociální pozadí měla opětovně zakazovaná kolegia, *quae adversus rem publicam videbantur esse constituta*. Ale i bez toho dochází Linderski v této studii k cenným pozitivním výsledkům.

Josef Češka

Heinrich Josef Vogels, Die Überlieferung des Ambrosiasterkommentars zu den Paulinischen Briefen, Nachrichten der Akademie der Wissenschaften in Göttingen, Philol.-Hist. Klasse, Göttingen 1959, Str. 107—142.

O autorství komentáře k Pavlovým epistolám, připisovaného od dob Cassiodorových Ambrožovi, se vede spor již od Érasma Rotterdamského, který Ambrožovo autorství jako první rozhodně odmítl. Prvou kapitolu své studie věnuje H. J. Vogels přehledu antických i moderních názorů na autorství Komentáře a dalších spisů (*Quaestiones Veteris et Novi Testamenti*, Výklad evangelia Matoušova, Mosaicarum et Romanarum legum collatio), připisovaných témuž Pseudo-Ambrožovi, zvanému běžně Ambrosiaster. Dále podává obsah Komentáře a ve třetí kapitole pak přechází k vlastnímu tématu studie, rukopisné tradici textů Ambrosiastra.

Zatím co se maurínské vydání Komentáře opírá pouze o třináct rukopisů francouzské provenience, je nyní známo celkem sedmdesát dva rukopisů. Jejich studiem dochází Vogels paralelně s H. Brewerem (jehož závěry vydal z pozůstalosti A. Souter — *The Earliest Latin Commentaries on the Epistles of St. Paul*, Oxford 1927) k mínění, že značně zmatená rukopisná tradice, již si povšimli a na niž si stěžovali všichni starší vydavatelé díla, není zaviněna pisařskými chybaní a nedopatřeními, nýbrž samotným autorem Komentáře, který své dílo přepracovával, nejsa spokojen s jeho původním zněním. Rovněž souhlasně s H. Brewerem a nezávisle na něm rozeznává Vogels tři redakce Komentáře. Jejich znění však v rukopisech nenačítáme jasně od sebe oddělena, jsou různě promísená a mnohdy je obtížné určit, kterou redakci vlastně ten či onen manuskript představuje. Autorovi studie se však podařilo rozdělit známé rukopisy do tří základních skupin, z nichž každá představuje, i když nikoli vyhraněně, jednu redakci. Přitom bere Vogels zřetel zejména na znění komentáře epistolý k Římanům.

Stěžejní částí studie je stanovení charakteristických rysů každé redakce a rozbor filiace rukopisů uvnitř skupin. Celá práce se čtenáři jeví jako příprava k nové edici Ambrosiastrova Komentáře, jenž dosud nebyl spolehlivě vydán. Nadto se z ní dá jistě leccos vytěžit pro určení charakteru díla a pro stanovení doby jeho vzniku, čímž může být konec konců dán i nový základ k řešení otázky autorství.

Jana Nechutová

Linos Politis, Die Handschriftensammlung des Klosters Zavorda und die Neuaufgefundene Photioshandschrift, *Philologus* 105 (1961), 136—144.

Professor Solunské university Linos Politis, který se představil brněnským klasickým filologům při své přednášce, uspořádané na jaře r. 1959 Jednotou klasických filologů v Brně, upozornil v listopadu 1959 v novinách řeckou veřejnost na to, že na své studijní cestě objevil v klášteře Zavorda v západní Makedonii mezi jinými zajímavými a neznámými rukopisy jeden, který obsahuje úplný text slovníku Fotiova. (Doposud byly známy jen dva neúplné rukopisy, jeden, zvaný „Galeanus“ je v Cambridge, má však velkou mezeru od začátku až po slovo *ἐπώνυμοι*, druhý, který je ve státní knihovně v Berlíně, nám poskytuje pouze začátek po slovo *ἀσπρος*.) Tak je vlastně Politisem objevený rukopis jediným úplným textem Fotiova slovníku.

V předkládané práci nás Linos Politis seznamuje: 1. s klášteřem Zavorda a s jeho okolím, 2. se sbírkou klášteřských rukopisů, 3. s nově objeveným Fotiovým rukopisem, 4. s plánem na úplné vydání Fotiova slovníku a s autory, kteří jsou v objevené části slovníku citováni.

Po podrobném geografickém určení pláštěra Zavordy (leží na svahu na levém břehu řeky Aliakmon, jižně od Kozani a na východ od Greveny) se dovídáme, že klášter byl založen na počátku 16. stol. sv. Nikanorem. Pokud jde o klášterní rukopisy, jejich existence byla známá, nebyly však nikdy podrobně zkoumány. Jejich počet je 200, z toho je 29 napsáno na pergamentu, 23 na bombeyčinu a ostatní pak na papíru. Tzv. rukopis Fotiův neobsahuje pouze Fotiův slovník, nýbrž i řadu dalších spisů a spisků, jejichž celkový počet udává Politis číslem 21 (ze 406 folií zahrnují Fotiův slovník jen folia č. 77 až 198). Pozoruhodné je,

že se tu zachycuje celá řada dalších lexikografických děl (např. folia č. 209–363 zahrnují písmena K až X). Úkol vydat celý text Fotiova slovníku si vzalo na sebe „oddělení staré filologie“ na univerzitě v Soluni a s prací se začalo 1. dubna 1960. Nerozhodnuto zatím zůstává, zda se v novém vydání budou uvádět u každého hesla varianty všech rukopisů. Autor nás také upozorňuje na to, že v nově nalezeném díle nejsou citáty z antických autorů tak časté, jak se očekávalo (počet citovaných básníků činí 40 a prozaiků 34), nejspíše proto, že tato část je nějakou kratší verzí lexika. Nezbývá než očekávat nové vydání textu Fotiova slovníku, které bude samo o sobě nejlepším svědectvím velikosti objevu profesora Politise.

Dagmar Bartoňková

A. P. Každan. *Děrevňa i gorod v Vizantiji IX–X vv.* Moskva 1960, stran 431.

Pěti Akademie věd SSSR vyšla nedávno v Moskvě obsáhlá publikace známého sovětského vědce A. P. Každana, o které se v podtitulu hovoří jako o „Nástini historie byzantského feudalismu“. V úvodě k celé práci (str. 3–20) nás autor stručně poučije o tom, jak rozdílně přistupují k dané problematice historikové buržoasní a sovětské vědci, kteří se opírají o učení historického materialismu. Velmi instruktivní je tu autorův výklad o charakteru pramenů a o těžkostech z tohoto charakteru plynoucích (autor tyto prameny rozděluje do 12 skupin).

Samotná práce se skládá ze sedmi kapitol. Kapitola první (21–56) pojednává o rozvoji občinného vlastnictví. V 2. kapitole (57–122) se autor snaží dokázat, že v Byzanci vzniká v 9.–10. století ne toliko velké vlastnictví půdy, nýbrž přímo vlastnictví feudálního typu, s takovými hospodářskými důsledky jako je např. feudální renta apod. O úloze byzantského státu v období feudalizace se hovoří v třetí kapitole (123–189). V další, čtvrté kapitole (190 až 249) se dočítáme o zvláštnostech v rozvoji byzantského řemesla a kapitola pátá (250 až 300) je věnována zbožní výrobě v tehdejší Byzanci. V předposlední kapitole se hovoří o sociální struktuře byzantského řemesla a obchodu (301–345). A konečně v závěrečné, sedmé kapitole rozebírá autor problematiku sociálních rozporů v byzantské společnosti v 9.–10. stol.

Ke knize je připojen seznam zkratk (420–422) a věcný rejstřík (423–430), sestavený P. A. Ivjanskou. Vlastní text publikace je opatřen bohatým poznámkovým aparátem.

Dagmar Bartoňková

„Západ – pojem a skutečnost“ ve středověku a v antice.

Ve dnech 19., 20. a 26. května 1959 se konala na Humboldtově univerzitě v Berlíně pod záštitou starověkého oddělení Institutu všeobecných dějin vědecká rozprava o problematice pojmu „Západ“. Toto téma je velmi aktuální, přitom však, jak ukázala diskuse na Kongresu západoevropských a amerických vědců, konaná v r. 1955 v Mohuči, není pojem Západu jasně vymezen a vědecky snad ani jednoznačně vymezen být nemůže.

V úvodním projevu ukázala *prof. Liselotte Welskopfová* na potřebu ujasnění a přesného vymezení pojmu Západ, jehož správné užití má dalekosáhlý význam nejen pro vědeckou práci, ale i pro orientaci v současném dění politickém, a to jak ve světovém měřítku, tak také – a zejména – na území obou německých států.

Dále byly proneseny referáty, jejichž přehled zde podáváme:

Bernhard Töpfer („Das Abendland in der mittelalterlichen Geschichte“), uvedl, že současná buržoazní literatura užívá pojmu Západ (příp. i pojmu Evropa) jako výrazu pro duchovní rozdílnost, ba protikladnost k ideové oblasti východní. Západ pokládají přívrženci tohoto pojetí za jedinou kolébku veškeré pravé, lidské kultury; oprávněnost takového konceptu je ovšem přinejmenším sporná. Probíraný pojem má původ ve středověku, kdy se slova „occidens“ užívalo velmi často, zejména pro označení sféry vlivu katolické církve na rozdíl od oblasti řecko-pravoslavné. Toto rozdělení do značné míry skutečně odpovídalo existenci dvou různých duchovních světů, ovšem jen po dobu středověku, tj. tak dlouho, dokud ideovou náplň života určovala výhradně církev.

Prof. Eduard Winter („Die ostslavischen Völker und das Abendland“), ukázal, že vztah mezi východními Slovany a Západem patří mezi ty aktuální problémy, které teprve čekají na marxistické zpracování. Touto otázkou se doposud zabývali převážně historikové katolíci, kteří co nejvíce snižovali, hájící zájmy církve, východní Slovany; děje se to dodnes, např. v díle *E. Lemberga* „Osteuropa und die Sowjetunion“,² Salzburg 1956. Důležité je vědět, jaký byl vstup východoslovanských národů do společenství národů evropských. Koncem 10. stol. přešla celá Rus k oficiálnímu křesťanství a ve srážkách s Byzancí a s Římem se